

den for den mindre og mellemstore skibsfart.

Som årstallene lader angive, har flere faktorer af såvel politisk som økonomisk karakter ledt til denne periodisering. Det bør derfor understreges, at præsentationen af skibsfartens historie i disse 150 år ikke er styret af en snæver fascination af tekniske fremskridt og økonomiske konjunkturer, men at det derimod lykkes at sætte udviklingen ind i et bredere perspektiv ved også at pege på de politiske forhold, som bl.a. den offentlige regulering og arbejdernes organisering, der i høj har haft betydning for erhvervet.

Karsten Ronit

Henrik Madsen: *Spies – Et eventyr.* (Børsen Bøger, 1994). 242 s., 248 kr.
Jan Cortzen: *Myten Møller. Mærsk McKinney Møller – han gør Danmark rigere.* (Børsen Bøger, 1994) 353 s., 98 kr.

Inden for de senere år har forlaget Børsen udgivet en række bøger om danske erhvervsvirksomheder og nøglepersoner i det danske erhvervsliv, der af den ene eller anden grund har påkaldt sig særlig opmærksomhed. Disse bøger er alle forfattet af journalister. Det er i den forbindelse bemærkelsesværdigt, at samtidshistorikere og samfundsvidenskabsfolk i øvrigt har ladet hele dette felt uopdyrket, når man tager i betragtning, at visse virksomheder og personer klart fremstår som markante samfundsaktører, der i større eller mindre omfang kan have økonomisk og endda politisk indflydelse. Flere af bøgerne inden for denne særlige »genre« udfylder derfor et tomrum, selv om de selvfølgelig ikke på nogen udtømmende måde forholder sig til centrale problemstillinger inden for de omtalte discipliner.

Bogen om Spies handler først og

fremmest om rejsebureauet, da udviklingen er ført frem til forsommeren 1994, men det er klart, at selve personen Simon Spies også optager plads. Dels gennemgås bureauet under grundlæggerens ledelse helt tilbage fra 1950'erne, og dels præger hans »ånd« stadigvæk foretagendet, om end i stadig aftagende grad. Faktisk lykkes det at give et udmærket indblik i den ånd, der i hvert fald før i tiden herskede i koncernen. Tildragelserne siden »formandens« død i 1983 kontrasteres således med hans oprindelige ambitioner og principper – og her peges rigtignok på markante forskelle.

Historien fra 1983 og frem er således en historie om Danmarks største rejsebureau og dets vej mod afgrunden. Den ene fejl disposition afløser den anden, og persongalleriet skifter også undervejs. Gennemgående figur er dog »Janni fra Herlev« og hendes familie, herunder Christian Kjær, men f.eks. også Steffen Møllers og Knud Heinesens virke beskrives grundigt. Det står ganske klart, at de skiftende ledelser i bogstaveligste forstand har kørt virksomheden i sænk kraftigt bistået af branchemæssig uprofessionalisme og forfølgelse af snævre egeninteresser, af familiehensyn og intern rivalisering. Denne stærke cocktail har da også bevirket, at virksomheden i dag kontrolleres mere eller mindre af Den Danske Bank.

Bogen er henvendt til et forholdsvis bredt publikum. Det er imidlertid svært at sige, om det har været bevæggrund til gennemgående at skrive bogen i en noget underlig og unødvendig knap stil, hvor såvel sætninger som afsnit er meget korte, og derfor i længden temmelig trættende at læse. På visse områder kunne der også være gået mere i dybden. Det gælder f.eks. i beskrivelserne af selve rejsebranchen, som i det store perspektiv er en relativt ny branche, og som har været præget af stærk turbu-

lens. Brancheforhold i bredere forstand kommenteres dog kun løbende og er ikke gjort til genstand for en systematisk behandling. Dette kunne have givet en bedre ramme til forståelse af koncernen.

Med bogen om Mærsk McKinney Møller er vi henne i en helt anden boldgade, hvilket understreger, at virksomhedsinteresser kan forvaltes på meget forskellige måder. Hvor Spies var opkomlingen, provokatøren og levemanden, der direkte opfattede en spadseretur på Strøget som gavnlige for omsætningen, forholder det sig stik modsat med Hr. Møller. Det er således karakteristisk, at den første side i bogen er prydet med et billede af rederen, der citeres på følgende vis: »Jeg håber, De vil forstå vor mærkelige indstilling, der går ud på, at vi måske gør mest gavn ved at virke i ubmærkethed« (s. 3). I tråd hermed har Cortzen – chefredaktør for dagbladet *Børsen* – da heller ikke kunnet bygge sin fremstilling på interviews med den portrætterede. På den anden side har forfatteren dog skaffet sig indsigt i mange personlige forhold gennem en række interviews med folk i koncernen, der må have bistået med mange detaljer, samt andre inden for erhvervsliv og politik.

Bogen er først og fremmest bygget tematisk op. Ganske vist får vi indledningsvis et historisk kapitel, der primært beskæftiger sig med Hr. Møllers tid i USA under 2. Verdenskrig. Til det formål har *Børsens* USA-korrespondent, Niels Sandøe, stået på hovedet i amerikanske arkiver og kontakten relevante personer fra dengang. Der er mindre at sige om 50'erne og 60'erne, hvor A.P. Møller selv stod ved roret, og hvor sønnen stod i anden række.

Der er mange interessante kapitler i bogen, der hæfter sig ved Hr. Møllers samfundsengagement i bredeste for-

stand. Faktisk er det vel en mangelvare, at vi får relativt lidt at vide om de forskellige brancher og aktiviteter, hvor A.P. Møller-gruppen virker. Kun et bilag opsummerer dette ultrakort. Dette skyldes imidlertid grundlæggende, at forfatteren har valgt at tegne et personportræt og ikke et virksomhedsportræt, selv om de to ting ikke kan skilles ad.

Samfundsengagementet tager da også meget naturligt udgangspunkt i virksomheden og de interesser, der knytter sig hertil. Kapitler, der fremstår som særligt interessante, omhandler da også problemerne med koncessionen i Nordsøen, forholdet til medierne og forretningsprincipperne samt de forskellige kommentarer til politiske spørgsmål, som Hr. Møller fra tid til anden er fremkommet med. Det er her interessant at konstatere, at selv om rederen har valgt »ubmærketheden«, har han ikke holdt sig tilbage, men har tværtimod bidraget med hvasse synspunkter, om nødvendigt.

Det er en interessant og velskrevet bog, Cortzen har begået. Der er dog undertiden lidt meget »kongerøelse« og næsegrus beundring, hvad der tydeligst skinner igennem i forbindelse med omtalen af de selskabelige aktiviteter, hvori Hr. Møller – med en vis beskedenhed – deltager. Denne grundholdning står i stærk modsætning til den ovenfor anmeldte bog, hvor forfatterens personlige holdning til visse af hovedpersonerne var præget af dyb foragt. På den anden side kan man ikke sige, at forfatteren er aldeles ukritisk og ureflekterende om Hr. Møllers mangesidige virke. Det er imidlertid klart, at der er tale om ganske forskellige virksomheder med forskellig historie, kulturer og placering i det danske samfund, og det ville derfor være overraskende, hvis ikke dette også satte sit præg på de to fremstillinger.

Karsten Ronit